

Тема 1. Предмет сучасної філософської антропології. Людина у ХХ столітті.

Поняття антропології

Антропологія (наука про людину) – це наука про походження людини і етнічних спільнот, про мінливість будови тіла людини в часі. Вперше термін антропологія вводить Аристотель (IV ст. до н. е.). Потім його використовує Тит Лукрецій Кар у поемі «Про природу речей». У середні віки у зв'язку з відкриттям нових країн і континентів, розширенням меж ойкумени відбувається накопичення антропологічних даних.

До епохи Нового часу виникла необхідність у систематизації розробленого антропологічного знання, це завдання виконали Г. В. Лейбніц і К.Ліней.

У середині ХІХ ст. антропологія виділяється як окрема наука, з'являються наукові антропологічні товариства (Париж – 1859 р., Лондон – 1863 р., Берлін – 1869 р.).

У 1914 р. виданий перший фундаментальний підручник з антропології (Р.Мартін «Підручник антропології в систематичному викладі»).

Сучасна антропологія включає три основних розділи:

- 1) Антропогенез (вивчення походження людини).
- 2) Морфологія людини – вивчається мінливість будови тіла людини та чинники, які впливають на ці зміни.
- 3) Етнічна антропологія – вивчає походження, розподіл рас, народів та інших людських спільнот.

Завдання антропології:

- Антропологія як наука прагне виразити різні аспекти буття людини в системі понять.
- Антропологія як наука прагне теоретично довести свої положення.
- Антропологія орієнтується на пізнання загальних закономірностей, які властиві людині.
- Антропологія шукає об'єктивно істинне знання про людину.

Антропологічний принцип

Антропологічний принцип - це:

- 1) Прагнення визначити основи та сфери власне людського буття.
- 2) Прагнення зробити людину мірою всіх речей.
- 3) Спроба з людини і через людину пояснити її власну природу.
- 4) Спроба з людини і через людину пояснити сенс і значення навколишнього світу.

Методами вивчення людини у філософській антропології є софійний і епістемний.

Софійний метод дозволяє розглянути людину як творчу істоту, а епістемний систематизує одержані знання.

Типологізація філософської антропології

I підхід:

- 1) Розуміння філософської антропології як філософії в цілому.
- 2) Філософська антропологія – це та філософія, яка базується на антропологічному принципі.
- 3) Філософська антропологія – це особлива школа, яка виникла в 20-ті роки ХХ ст.

II підхід:

- 1) Суб'єктивна філософська антропологія розглядає в першу чергу суб'єктивні фактори буття людини (самодіяльні фактори).
- 2) Об'єктивна філософська антропологія – вивчає зовнішні детермінанти буття людини.

III підхід (увага акцентується на співвідношенні світу і людини):

- 1) Визнання тези, що світ незмірно перевершує людину, світ пригнічує людину (це страждальний підхід).
- 2) Людина, в певному сенсі, перевершує світ, як діяльна істота (це діяльнісний тип філософської антропології).
- 3) Людина і світ за своїми масштабами рівнозначні (споглядальна філософська антропологія).

Основні проблеми філософської антропології

1. Що таке людина?
2. Проблема становища людини в світі?
3. Проблема цілісності буття людини і підстав цієї цілісності.
4. Проблема відкритості людини світу.
5. Проблема парадоксальності людського буття.
6. Проблема пошуку в людині саме того, що робить її людиною.
7. Проблема взаємозв'язку загального і одиничного в людині.
8. Проблема структури особистості.
9. Проблема сенсу життя людини.

Усі вони по суті зводяться до кантівських питань:

1. Що я можу знати?
2. Що я можу робити?
3. На що я смію сподіватися?
4. Що є людина?

Сучасна філософська антропологія формулює ці питання дещо іншим чином:

1. Як я пізнаю?
2. Як я дію?
3. Як я сподіваюся?
4. Як я можливий як людина?

Місце філософської антропології в системі філософського знання.

Сучасна філософія – це система, найважливішим структурними елементами якої є:

1. Праксеологія.
2. Онтологія.
3. Гносеологія.
4. Аксеологія.
5. Етика.
6. Естетика.

7. Історія філософії.
8. Філософія історії.
9. Філософія глобальних проблем сучасності.
10. Філософія культури.
11. Філософія науки.
12. Філософія релігії.
13. Філософія мови.

Будь-яка сфера філософського знання отримує філософсько-антропологічний характер тоді, коли вона будується на антропологічному принципі.

XX століття: характеристика епохи

XX століття – це століття фундаментальних і глобальних перетворень:

- Перша світова війна;
- Жовтневий переворот;
- громадянські війни;
- Друга світова війна;
- деколонізація;
- біполярний поділ світу;
- перехід до однополярного світу;
- науково-технічна революція.

Нові реалії людського буття:

- динамічність процесів;
- фундаментальність потрясінь в житті кожної людини;
- людина в XX столітті потрапила у ситуацію, яку можна охарактеризувати, як «бути між». Буття людини XX століття втратило свою повсякденність.

- людина XX століття, як правило, потрапляє в ситуацію вибору.
- відчуття невизначеності буття, «перевороту, що наближується».

Протягом багатьох століть людство намагалось побудувати свою життєдіяльність на засадах розуму.

XX століття, довело, що такі побудови не абсолютно вірні.

1. Наука XX століття багато в чому втратила етичні виміри (створення зброї масового знищення).

2. Наука, її досягнення загострюють питання: «що ж визначає у людині істинно людське?».

Філософська антропологія у XX ст.

Філософська антропологія досліджувала ті теорії людини, які історично сформувалися до XX століття.

1. Людина – істота релігійна.
2. Людина – істота природна.
3. Людина – істота розумна.
4. Людина – істота діяльна, сама діяльність розуміється, як тілесна, практична.
5. Людина – істота соціальна.

Філософська антропологія XX століття досить чітко поділяється, принаймні на 2 течії:

1. **суб'єктивна** філософська антропологія.

Це ті школи, які розглядають людину, як самодіяльну, творчу істоту.

2. **об'єктивна** філософська антропологія.

1. Філософсько-антропологічні вчення, які орієнтувалися на науку, прагнуть сприйняти наукові настрої.

2. Філософсько-антропологічні вчення, які розуміють науку, як зло, заперечують можливість вивчення людини науковими методами.

У XX столітті філософська антропологія існує в трьох варіантах:

1. Філософська антропологія як філософія взагалі.
2. Філософська антропологія як сукупність особливих течій, що спираються на антропологічні принципи.

3. Філософська антропологія як окрема філософська школа (засновники: М. Шелер, Х. Плеснер).